

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง"การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคตินิยมระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ"ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารหนังสือและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยจำแนกได้ดังนี้

ตอนที่ 1 วิชาสังคตินิยม

- 1.1 ความหมายของวิชาสังคตินิยม
- 1.2 จุดประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาสังคตินิยม
- 1.3 สาระการเรียนวิชาสังคตินิยม
- 1.4 สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคตินิยม
- 1.5 การวัดและประเมินผลการเรียนวิชาสังคตินิยม
- 1.6 วิชาสังคตินิยมในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

ตอนที่ 2 สุนทรียภาพทางดนตรี

- 2.1 ความหมายของสุนทรียภาพและคุณค่าของสุนทรียประสบการณ์
- 2.2 องค์ประกอบของสุนทรียประสบการณ์
- 2.3 องค์ประกอบในเรื่องของความซาบซึ้งในดนตรี
- 2.4 การพัฒนาสุนทรียภาพทางดนตรี
- 2.5 อุปสรรคต่อความซาบซึ้งในสุนทรียภาพทางดนตรี และแนวทางแก้ไข

ตอนที่ 3 ทฤษฎีในการสอนสุนทรียภาพ

- 3.1 ทฤษฎีสุนทรียศึกษา
- 3.2 ทฤษฎีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 กรอบการวิจัย

ตอนที่ 1 วิชาสังคีตนิยม

การพัฒนาการเรียนการสอนรายวิชาสังคีตนิยมนั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจถึงความหมาย จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การเลือกสรรสาระในการเรียน สื่อที่ใช้ในการเรียน การสอนที่ครบถ้วน และการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ในการเรียนตามลำดับ ดังนี้

1.1 ความหมายของวิชาสังคีตนิยม

จากการศึกษาความหมายของวิชาสังคีตนิยม หรือตรงกับชื่อภาษาอังกฤษว่า Music Appreciation ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

1.1.1.1 ความหมายของคำว่า Music Appreciation

ไชแสง สุชะวัณณะ (2541) กล่าวว่า Appreciate คือ ความชื่นชอบ รู้คุณค่าในสิ่งที่มีคุณค่า

Grace Van Dyke More (1936) กล่าวว่า Music Appreciation หมายถึง อารมณ์ ความรู้สึกที่ตอบสนองต่อประสบการณ์ทางดนตรีได้แก่ การฟัง การร้อง การเล่น หรือการ ประพันธ์ดนตรี เป็นความรู้สึกพึงพอใจที่มีความแตกต่างกันแต่คนตามรสนิยมทัศนคติ

Peter W. Dykema (1936) กล่าวว่า Music Appreciation หมายถึงการตอบสนองทาง ความรู้สึกต่อความงามของดนตรีในฐานะที่เป็นงานศิลปะ

ดังนั้นคำว่า Music Appreciation หมายถึง ความรู้สึกชื่นชอบรู้คุณค่าของดนตรี เป็นการตอบสนองทางความรู้สึกเมื่อได้สัมผัสกับดนตรี

1.1.2 ความหมายของวิชา Music Appreciation หรือ วิชาสังคีตนิยม

Huge M. Miller (1968) กล่าวว่า Music Appreciation หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้เกิด ความสามารถในการฟังดนตรีอย่างชาญฉลาด

ณัชชา โสคติยานุรักษ์ (2543) กล่าวว่า สังคีตนิยมเป็นวิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งใน อรรถรสของดนตรีเป็นวิชาพื้นฐานที่แนะนำให้รู้จักดนตรีและหัดฟังดนตรี

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2548) กล่าวว่า สังคีตนิยม เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงความไพเราะ ความซาบซึ้งในสุนทรียรสของดนตรี ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับความซาบซึ้งในดนตรี การฟัง และ ความรู้พื้นฐานของดนตรีที่นำไปสู่ความซาบซึ้งในขั้นสูงต่อไป

สมพงษ์ วงษ์ดี (2541) กล่าวว่า สังคีตนิยมเป็นวิชาที่ว่าด้วยสุนทรียศาสตร์ และความ ซาบซึ้งในดนตรีชนิดต่างๆของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาซึ่งสามารถไข่มองในแง่มุมต่างๆกันได้

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่าวิชาสังคีตนิยม หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งในความไพเราะของดนตรีโดยให้ผู้เรียนได้ความรู้พื้นฐานของดนตรีเพื่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจในความงามของดนตรีในรูปแบบต่างๆ

1.2 จุดประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาสังคีตนิยม

เนื่องจากวิชาสังคีตนิยม หรือ Music Appreciation มีที่มาจากหลักสูตรในต่างประเทศ ซึ่งมีการสอนมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 (Labuta & Smith, 1997) ก่อนจะสอนอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การวัดผลจากประมวลรายวิชาจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ พบว่ามีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และจุดประสงค์ในการเรียนรู้เชิงพฤติกรรม ดังนี้

1. Western Carolina University (Western Carolina University, 2009)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง: ผู้เรียนมีความซาบซึ้ง สามารถตีความและคิดวิเคราะห์ พิจารณาผลงานสร้างสรรค์ได้ มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายทางศิลปะของศิลปินผู้สร้าง สามารถวิเคราะห์ผลงาน แสดงออกอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ประเมินค่าและวิจารณ์ผลงานโดยคำนึงถึงองค์ประกอบและบริบททางสังคม มีประสบการณ์ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเช่น การชมการแสดงดนตรี

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถระบุองค์ประกอบ สไตล์ ประเภท และยุคสมัยของดนตรีได้
2. เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง โดยคำนึงถึงองค์ประกอบดนตรีที่หลากหลาย
3. เพื่อพัฒนาการสื่อสารโดยใช้คำศัพท์ทางดนตรีที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
4. เพื่อให้สามารถให้คำจำกัดความของลักษณะดนตรีตะวันตกในแต่ละยุคทางประวัติศาสตร์
5. เพื่อให้สามารถระบุนักประพันธ์ดนตรีและผลงานที่สำคัญในแต่ละยุคสมัยและเชื่อมโยงกับงานศิลปะแขนงอื่นในยุคเดียวกันได้ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม

2. University of New Mexico (University of New Mexico, 2008)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง: ผู้เรียนมีความเข้าใจในส่วนประกอบพื้นฐานของดนตรี ลักษณะของดนตรีแต่ละยุคสมัย เป็นผู้ชมผู้ฟังดนตรีที่มีคุณภาพ สามารถอภิปรายอย่างมีเชาว์ ปัญญาและวิจารณ์ผลงานดนตรีรูปแบบต่างๆได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนสามารถระบุผลงานเด่นของนักประพันธ์ต่างๆได้
2. ผู้เรียนสามารถอธิบายองค์ประกอบพื้นฐานของดนตรี คือ ทำนอง จังหวะ เสียงประสาน และ รูปแบบ ได้
3. ผู้เรียนสามารถจดจำถึงสไตล์ดนตรีแต่ละยุคสมัยได้
4. ผู้เรียนได้มีประสบการณ์และมีความซาบซึ้งในดนตรีจากการแสดงสด และ บันทึกการแสดงดนตรี

3. Davis College (Davis College, 2009)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง: ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในองค์ประกอบของดนตรี รูปแบบของดนตรีแต่ละยุคสมัย และอิทธิพลของสังคมต่อชีวิตของนักประพันธ์เพลงเอก

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบดนตรีจากการฟังได้
2. ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะดนตรีในแต่ละยุคสมัยได้
3. ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบชีวิตประวัติของนักประพันธ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลก โดยพิจารณาในด้านอิทธิพลของสังคมที่มีต่อผลงานได้

4. San Jose State University (San Jose State University, 2007)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง: ผู้เรียนได้พัฒนาการรับรู้โดยการฟัง และมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบของดนตรีในรูปแบบต่างๆ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของดนตรี รูปแบบ สไตล์ในแต่ละยุคสมัย
2. ผู้เรียนสามารถอภิปรายถึงแรงดลใจ อิทธิพลของสังคมต่อการสร้างงานของศิลปิน

5. Western Washington University (Western Washington University, 2010)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง: เพื่อให้ผู้เรียนได้ฟังดนตรีในหนทางที่ลึกซึ้ง เพื่อพัฒนาการฟังดนตรีอย่างเพลิดเพลินและมีความเข้าใจในดนตรีทุกรูปแบบ ความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมดนตรีของตะวันตก และได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ไปด้วยและเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารโดยใช้คำศัพท์ทางดนตรีที่ถูกต้อง

จากประมวลรายวิชาที่กล่าวมาพบว่ามีความแตกต่างกันบ้างในเนื้อหา แต่ภาพรวมของวัตถุประสงค์ของเรียนการสอนวิชาสังคีตนิยมนี้นั้น ต่างก็มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีผลการเรียนรู้แบ่งเป็น สามด้าน คือความรู้ความเข้าใจ ทักษะการฟังและความซาบซึ้งในดนตรี โดยมีความรู้เรื่ององค์ประกอบดนตรี ทำนอง เสียงประสาน รูปแบบดนตรียุคต่างๆ มีความเข้าใจในเอกลักษณ์ของดนตรีแต่ละยุคสมัยที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ มีความเข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรี สามารถสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองโดยใช้ภาษาที่เหมาะสม สามารถประเมินค่าของดนตรีและความซาบซึ้งในคุณค่าความงามของดนตรีเป็นเป้าหมายหลักตามชื่อวิชา

1.3 สาระการเรียนวิชาสังคีตนิยมน

ความเข้าใจดนตรีเป็นปัจจัยเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่ความซาบซึ้งในสุนทรียรสของดนตรี ดังนั้นการเรียนการสอนสังคีตนิยมนจึงมีสาระการเรียนที่เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานทางดนตรีและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ซึ่งจากการศึกษาประมวลรายวิชาสังคีตนิยมนในสถาบันอุดมศึกษาและตำราวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศ มีสาระการเรียนสรุปได้ ดังนี้ (ไชแสง สุชะวัฒน์, 2541; ณรุทธิ์ สุทธจิตต์, 2548; Kamien, 2004; Machlis & Forney, 2003; Hammer & Cole, 2000)

1. องค์ประกอบของดนตรี ได้แก่ เสียง จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน สีสัน เสียงร้อง เสียงเครื่องดนตรี รูปพรรณ รูปแบบ โครงสร้างของรูปแบบ
2. ประเภทของบทเพลง ซิมโฟนี คอนแชร์โต โอเปรา ดนตรีบริสุทธ์ ดนตรีบรรยาย เรื่องราว บัลเลต์ แชมเบอร์มิวสิก โซนาตา รูปแบบของวงดนตรี
3. ประวัติดนตรีตะวันตก และผู้ประพันธ์เพลงเอก และศิลปินในแต่ละยุคสมัย แบ่งเป็น ยุคกลาง ยุคเรเนสซองส์ ยุคบาโรค ยุคคลาสสิก ยุคโรแมนติก ยุคอิมเพรสชันนิสติก และ ยุคศตวรรษที่ 20

4. ดนตรีในปัจจุบัน ประกอบด้วย ดนตรีแจ๊ส ดนตรีร็อก ดนตรีป๊อป เทคโนโลยีดนตรี ดนตรีประกอบภาพยนตร์

5. ดนตรีโลก ดนตรีอาฟริกัน ดนตรีอินเดีย ดนตรีเอเชีย ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีไทย

6. การชมการแสดงดนตรี มารยาทในการชมการแสดง การฟังเพื่อความซาบซึ้ง

7. อิทธิพลของดนตรีกับมนุษย์ และสังคม

สาระการเรียนรู้ที่กล่าวมาแบ่งเป็นสามกลุ่ม คือ องค์ประกอบของดนตรี รูปแบบของดนตรี และการเข้าถึงดนตรี ซึ่งแต่ละสถาบันมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปแต่ควรมีครบทั้งสามกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอที่จะนำไปสู่การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและได้รับความซาบซึ้งในดนตรีต่อไปแม้จบการศึกษาตามหลักสูตรไปแล้ว

1.4 สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคีตนิยม

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และเกิดความซาบซึ้งชื่นชมในดนตรีนั้น องค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน คือ การนำสื่อมาใช้ทำให้บทเรียนนามธรรมกลายเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งสื่อการสอนหมายถึงการนำวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือและวิธีการมาใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และ คณะ, 2520) โดยที่นักเทคโนโลยีการศึกษาได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนในลักษณะแตกต่างกันออกไป ดังนี้ (จรรยา เหนียนเฉลย, 2546)

1. สื่อวัสดุ ได้แก่ แผ่นโปร่งใส สไลด์ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นเสียง ม้วนเทป แผ่นข้อมูล เป็นต้น

2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องมือได้แก่ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สื่อแต่ละประเภทมีบทบาทในการให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันโดย เอ็ดกาเดล (เอ็ดกาเดล อ้างถึงใน จรรยา เหนียนเฉลย, 2546) ได้แบ่งลำดับของโสคัทศนวัสดุตามประสบการณ์โดยเรียงลำดับประสบการณ์จากนามธรรมไปสู่รูปธรรม เรียกว่า กรวยแห่งประสบการณ์ แบ่งเป็นระดับได้ดังนี้

ระดับที่ 1 - 3 ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้เป็นรูปธรรมมากที่สุดจากสื่อการกระทำ ประกอบด้วย ประสบการณ์จริง ประสบการณ์จำลองแบบ การแสดงบทบาท

ระดับที่ 4 - 8 ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต ประกอบด้วย การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ ภาพยนตร์ ภาพนิ่งและการบันทึกเสียง

ระดับที่ 9 เป็นการเรียนรู้จากสื่อในรูปของการถอดความหมาย และสัญลักษณ์
ระดับที่ 10 เป็นการเรียนรู้ในแง่ของการอ่านและฟัง ที่ยังมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นนามธรรมสูง

หลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อการสอนมีแนวทางดังนี้ (จริยา เหนียนเฉลย, 2546; ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2520) มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอน มีความถูกต้องช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียน เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจ ทักษะ และรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน มีความเหมาะสมกับทัศนคติของผู้สอนใช้การได้ดี เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดี คุ่มราคาการลงทุน สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการ มีระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนที่เหมาะสม มีความพร้อมในสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น สถานที่ แสงสว่าง เสียงรบกวน

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นมากในการเรียนวิชาสังคตินิยม เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียงซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูง หากเรียนรู้จากการอธิบายเป็นคำพูดเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนไม่สามารถที่จะเข้าใจเนื้อหาของดนตรีเลย จึงควรมีการใช้สื่อที่หลากหลายและรวมไปถึงการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน ระดับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนด้วย

1.5 การวัดและประเมินผลวิชาสังคตินิยม

การวัดและประเมินผลการเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการเรียนการสอนที่ทำหน้าที่ตรวจสอบผลของการใช้หลักสูตรและการจัดเรียนการสอนที่สามารถบ่งชี้ถึงผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ว่าอยู่ในระดับใด ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือพัฒนาและยังบกพร่องในสิ่งใด อีกทั้งทำให้ทราบถึงศักยภาพการสอนของผู้สอนว่าได้ผลเพียงใด บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่และมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุง ซึ่งมีหลักการในการวัดประเมินผล ดังนี้ (สุมาลี จันทรชลอ, 2542; ศิริเดช สุชีวะ, 2546; เอมอร จังศิริพรปกรณ์, 2550)

1. การวัดประเมินผลสอดคล้องกับความเป็นจริงและวัตถุประสงค์ หลักสูตร ระดับ หรือ วัยของผู้เรียน ตรงประเด็นและไม่วัดเกินขอบข่ายของเนื้อหาวิชา
2. วัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ควรมีการวางแผนโดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัด กำหนดสิ่งที่จะวัดทั้งด้านคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่มีทั้งด้านพุทธิพิสัยหรือความสามารถทางวิชาการและพฤติกรรมที่ไม่ใช่ความสามารถทางวิชาการ เช่น เจตคติ เป็นต้น ควรกำหนดเครื่องมือ หรือวิธีการวัดที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด มีการตรวจให้คะแนน

รวมถึงวิธีดำเนินการวัด และประเมินผลอย่างเป็นระบบที่ตรวจสอบได้ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนอย่างชัดเจนครบถ้วนทุกด้าน และควรดำเนินการอย่างเป็นธรรมกับผู้เรียนให้มากที่สุด

3. วัดและประเมินผลด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพ คือ มีความเที่ยงตรงวัดได้ตรงตามจุดประสงค์และให้ผลตรงกับความเป็นจริงมีความเป็นปรนัย คือชัดเจนแน่นอน สื่อความเข้าใจตรงกันได้ สามารถจำแนกหรือแยกผู้เรียนได้ตามระดับความสามารถ มีระดับความยากของแบบวัดที่เหมาะสม ซึ่งวิธีการวัดและเครื่องมือที่ใช้กันอย่างแพร่หลายได้แก่ การสังเกต การทำรายงาน การปฏิบัติ ข้อสอบ

สรุปว่า การวัดและประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างๆ โดยเฉพาะวิธีการวัดที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด ซึ่งวิชาสังคตินิยมนั้นให้ความรู้วิชาการและเกิดผลด้านเจตคติแก่ผู้เรียน ดังนั้นการกำหนดสิ่งที่จะวัดและวิธีการวัดผลจึงควรมีความหลากหลายเพื่อให้วัดผลจากการเรียนได้ครบทุกด้าน และควรคำนึงถึงคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวัดที่ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งเมื่อนำข้อมูลไปประเมินผลการประเมินนั้นก็มีความถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนของผู้เรียน และสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการสอนสำหรับผู้สอนได้อีกด้วย

1.6 วิชาสังคตินิยมระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคตินิยมระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และเสนอแนวทางการเรียนการสอนสังคตินิยมที่เน้นผลทางด้านสุนทรียภาพแก่ผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสังคตินิยมในประเทศไทยมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทำการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2544; สมพงษ์ วงษ์ดี, 2541)

วิชาสังคตินิยมในระดับอุดมศึกษาทำการเปิดสอนอย่างเต็มรูปแบบครั้งแรกที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2500 ซึ่งผู้สอนและผู้รับผิดชอบวิชาท่านแรกคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กำธร สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา และได้มีผู้สอนต่อมาจนถึงปัจจุบันหลายท่านด้วยกันต่อมาจึงเป็นที่แพร่หลายไปยังสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ สถานภาพของวิชานี้เป็นวิชาศึกษาทั่วไปที่เปิดให้นักศึกษาทุกคนสามารถลงทะเบียนเรียนได้ โดยจัดอยู่ในวิชากลุ่มมนุษยศาสตร์การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะให้นักเรียนหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีหรือศิลปะเป็นผู้รับผิดชอบรายวิชานี้ แต่บางสถาบันที่ไม่มีหลักสูตรดนตรีหรือศิลปะก็จะเป็นการจ้างอาจารย์พิเศษหรือผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการสอน จำนวนชั่วโมงในการเรียนประมาณ 1.5-3

ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หลายสถาบันได้แบ่งเนื้อหาการเรียนเป็นส่วนๆ และมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญประจำเนื้อหาแต่ละส่วนนั้น คือ ดนตรีตะวันตก ดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง จำนวนผู้เรียนค่อนข้างมากเนื่องจากเป็นวิชาที่เปิดกว้างสำหรับนักศึกษาทั่วไป โดยมีจำนวนผู้เรียนตั้งแต่ 30 - 180 คน วิธีการสอนส่วนใหญ่เป็นการบรรยายเนื่องจากจำนวนผู้เรียนค่อนข้างมากมีการใช้สื่อประกอบการบรรยาย เช่น เปิดเพลงให้ฟัง ให้ดูวีดิทัศน์ หรือใช้โปรแกรมพาวเวอร์พอยท์เสนอเนื้อหาและมีภาพประกอบ บางสถาบันที่มีความพร้อมและมีหลักสูตรดนตรีซึ่งมักมีการจัดการแสดงดนตรีของนักศึกษา ก็จะทำให้การเข้าชมการแสดงดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนด้วย การประเมินผลส่วนใหญ่เป็นการทดสอบหรือทำรายงานเกี่ยวกับหัวข้อที่สนใจ หรือรายงานจากการเข้าชมการแสดงดนตรี

จากการศึกษาในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอนสังคีตนิยมในประเทศไทยมีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบันพอสมควรเนื่องจากความพร้อมของบุคลากร อุปกรณ์ สถานที่ สื่อการเรียนการสอนหรือด้านเนื้อหาที่แต่ละสถาบันเป็นผู้กำหนดเองว่าจะแบ่งเนื้อหาการเรียนอย่างไร สัดส่วนเท่าไร และบางสถาบันไม่ได้สอนเนื้อหาด้านความซาบซึ้ง หรือ ดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วประเทศที่เปิดสอนสังคีตนิยมเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเสนอแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานเกิดผลด้านสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริงต่อไป

ตอนที่ 2 สุนทรียภาพของดนตรี

การเรียนวิชาสังคีตนิยมผู้เรียนจะได้รับความรู้ความเข้าใจในดนตรีและความซาบซึ้ง มีสุนทรียภาพซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เน้นไปที่ผลด้านสุนทรียภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านสุนทรียศาสตร์มาเป็นกรอบในการศึกษา ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์อันเป็นวิชาว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่งามนั้นเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความหมายของสุนทรียภาพและสุนทรียประสบการณ์

ความหมายของของสุนทรียะ หรือ สุนทรียภาพนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

บุษบง ดันติวงศ์ และศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2550) กล่าวว่า สุนทรียะ หรือ สุนทรียภาพ หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของความงามทั้งจากธรรมชาติและงานศิลปะ ความซาบซึ้งเป็น

ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของมนุษย์ เจริญขึ้นได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรม ผักผ่อนจนเกิดเป็นรสนิยม ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

สุนทรียภาพ หมายถึง ความรู้สึกโดยธรรมชาติของคนเราทุกคนซึ่งรู้จักคำวัตถุที่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียงและถ้อยคำที่ไพเราะ ซึ่งความรู้สึกถึงความงามนี้เป็นไป ตามอุปนิสัย การอบรม การศึกษาของบุคคล ฉะนั้นความรู้สึกนี้อาจมีความแตกต่างกันได้มาก (ศิลาปี พีระศรี อ้างถึงใน ประไพรินทร์ จันทรหอม, 2547)

ศุภชัย สิริยุทธ (2546) กล่าวว่า สุนทรียภาพเป็นประสบการณ์ความซาบซึ้งหรือ สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมเป็นการรู้คุณค่าทางความงามจากงานศิลปะหรือธรรมชาติด้วยการ สัมผัสรู้ด้วยตนเองเป็นคุณค่าทางศิลปะที่ตรงเข้าสู่โลกของความรู้สึกบวกกับความคิด ความจำ ความเข้าใจ แสดงออกมาในลักษณะทางอารมณ์

อารี สุทธิพันธุ์ (2551) กล่าวว่า สุนทรียภาพ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Aesthetics ซึ่งมาจากภาษากรีก หมายความว่า การรับรู้ตามความรู้สึกอันเป็นความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่เป็นผลมาจากสิ่งเร้าตามธรรมชาติแวดล้อมซึ่งถ้าได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนตามลำดับขั้น อย่างเหมาะสมจะช่วยให้สามารถช่วยพัฒนารสนิยมของบุคคลนั้นได้

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า สุนทรียภาพ คือ ความรู้สึกของคนเราต่อสิ่งที่มี ความงามทั้งจากการสัมผัสธรรมชาติหรือศิลปะซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล แม้สอนให้ เกิดตามกันไม่ได้ แต่พัฒนาได้โดยประสบการณ์ในการสัมผัสกับสิ่งนั้นโดยตรงจนเกิดเป็น รสนิยม

ดังนั้นสุนทรียภาพของคนตรีหมายถึง ความรู้สึกซาบซึ้งรู้คุณค่าอันโดดเด่นของคนตรี เกิดความรื่นรมย์ ซึ่งความรู้สึกนี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลเกิดเป็นรสนิยมได้โดยการ สัมผัสกับดนตรีโดยตรง เรียกว่าการมีสุนทรียประสบการณ์นั่นเอง

ซึ่งความสำคัญของสุนทรียประสบการณ์นั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ ดังนี้

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2551) กล่าวว่า ประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพช่วยให้มนุษย์ได้ สัมผัส หรือเรียนรู้กับความรู้สึกของตนเองเป็นความรู้สึกอ้อมเอิบใจเป็นสุข ชื่นชมในความงาม ของสิ่งที่เป็นสุนทรียวัตถุ และทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

บุษบง ดันติวงศ์ และศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2550) กล่าวว่า สุนทรียะเกี่ยวข้องกับโดยตรง กับอารมณ์และความรู้สึก สร้างสภาวะซึ่งเป็นสภาวะของการประสานกลมกลืนระหว่างร่างกาย และจิตใจ

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) กล่าวว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียะเป็นประสบการณ์เกี่ยวกับความงาม ก่อให้เกิดความรู้สึกพอใจในการรับรู้โดยไม่หวังสิ่งใด ไม่เอาตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องและเป็นความรู้สึกที่สงบ เป็นอิสระ เป็นเรื่องทางจิต

อารี สุทธิพันธุ์ (2551) กล่าวว่า ประสบการณ์สุนทรียะช่วยประคองสุขภาพจิตให้มีพลังทำให้เราเพลิดเพลินพึงพอใจ เป็นการรับรู้ที่ทำให้เรามีความสุขโดยไม่หวังอะไรตอบแทน

สรุปว่า การที่ได้มีสุนทรียประสบการณ์ คือ การได้สัมผัสกับผลงานศิลปะหรือธรรมชาติที่งดงามซึ่งทำให้นักชมนักเรียนรู้สึกอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ช่วยให้มีความสุขสงบ เพลิดเพลินโดยไม่หวังอะไรตอบแทนและทำให้นักชมนักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.2 องค์ประกอบของสุนทรียประสบการณ์

สุนทรียประสบการณ์ของมนุษย์มีได้เกิดทุกที่ทุกเวลา แต่เป็นประสบการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2542; ศุภชัย สุริยธ, 2546; อารี สุทธิพันธุ์, 2551)

1. สุนทรียวัตถุ คือ สิ่งใดๆที่เกี่ยวกับความงามหรือวัตถุที่มีค่าของสุนทรียภาพ หรือมีความเป็นธรรมชาติ เป็นเหตุให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะแก่ผู้รับรู้ มีสองประเภท คือ สุนทรียวัตถุที่เกิดเองในธรรมชาติ และส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้นคือ งานศิลปะต่างๆ เช่นภาพจิตรกรรมดนตรี

2. มนุษย์ผู้รับรู้ หรือผู้มีสมรรถภาพ คือผู้รู้จักค้นหาคุณค่าของความสุนทรียะ และผู้รู้จักเลือกสรรคุณค่านั้นมาชื่นชมด้วยความรักและซาบซึ้งได้ตามรสนิยมตนเอง แบ่งเป็นสองพวก คือ มนุษย์ผู้สร้าง และ มนุษย์ผู้สนใจ ผู้ศึกษา หรือผู้สนับสนุน

3. สุนทรียรส หรือ คุณค่าสุนทรียภาพ ได้แก่ส่วนที่เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในบุคคล เป็นส่วนสำคัญที่เป็นผลจากการมีประสบการณ์สุนทรียะ ช่วยปลุกจิตใจให้เบิกบานยินดีชื่นชม เกิดความรู้สึกกินใจ หลังจากที่ได้รับรู้สุนทรียวัตถุและเกิดความรู้สึกต่างๆขึ้นแล้วจะเกิดความคิดรวบยอดหรือส่วนที่เป็นแนวคิดให้แก่เรา เช่นแนวคิดเชิงปรัชญา เนื้อหา สาระ เป็นต้น

นอกจากนี้หลักพื้นฐานของความซาบซึ้งในศิลปะจะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบด้านปัญญาและความรู้สึกด้วยคือความรู้จะเพิ่มพูนความรู้สึกและการตอบสนองที่มีความหมายอย่างแท้จริงในผู้ชมศิลปะโดยการซาบซึ้งในศิลปะ มีองค์ประกอบดังนี้ (เชอริวิท อ่างถึงใน ประไพสิน จันทรหอม, 2547)

1. ความงาม นอกจากความงามที่ให้ความรู้สึกสวยงามแล้วยังรวมถึงคุณค่าความงามในแนวคิดอื่นๆด้วย เช่น งานที่ดูน่าเกลียดก็พบความงามได้จากแนวคิดและวิธีที่ศิลปินสร้างงาน

2. อารมณ์ร่วม รวมถึงทัศนคติต่องานนั้นที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ มีการสื่อสารระหว่างงานกับผู้ชม

3. ความรู้ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความซาบซึ้ง ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการจำ และการจำแนกองค์ประกอบของงานศิลปะทำให้รับรู้ภาพรวมได้ดีกว่าผู้ไม่มีความรู้

4. การรับรู้ เป็นความสามารถของแต่ละคนในการรับรู้ ที่ไม่ได้หยุดแค่ประสาทสัมผัสที่เป็นด่านแรกของการรับรู้แต่จะต้องนำไปสู่กระบวนการทางปัญญาด้วย

5. กระบวนการเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ประกอบด้วย การรับรู้ในด้วงานศิลปะ การอธิบายผลงานศิลปะ การเข้าถึงคุณภาพของงาน วิเคราะห์สาระของงาน และการตัดสินคุณภาพด้านความงาม

เห็นได้ว่าการรับรู้และการแสดงออกถึงการรับรู้โดยการวิพากษ์วิจารณ์เป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการเกิดความซาบซึ้งในศิลปะ และยังเป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้ชมมีความซาบซึ้งต่อผลงานนั้นอย่างไรด้วย

2.3 องค์ประกอบในเรื่องของความซาบซึ้งในดนตรี

วิชาสังคีตนิยมเป็นการศึกษาดนตรีในฐานะผู้ฟังซึ่งสุนทรียภาพหรือความซาบซึ้งในดนตรีเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดที่ผู้ศึกษาจะได้รับ องค์ประกอบสำคัญในเรื่องของความซาบซึ้งในดนตรี มีดังนี้ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2551)

1. ดนตรี ที่เป็นตัวสุนทรียะ ซึ่งจะต้องเป็นดนตรีที่มีโครงสร้างของรูปแบบและเนื้อหาที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อนซึ่งได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปพรรณ รูปแบบ สีสันและลักษณะของเสียงที่มีลักษณะของความเป็นหนึ่งและเต็มไปด้วยการสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์แบบซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดผ่านทางผู้แสดงออกมาเป็นเสียงดนตรีที่เต็มไปด้วยความรู้สึกที่มีเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้ง ดนตรีในลักษณะนี้จัดเป็นสุนทรียวัตถุซึ่งได้แก่ดนตรีตะวันตกหรือดนตรีคลาสสิกและดนตรีไทย เป็นต้น

2. การฟัง เป็นกระบวนการที่แยกออกเป็นสองกระบวนการ คือ

2.1 กระบวนการฟังเชิงปริมาณ คือการฟังเพื่อเรียนรู้หรือค้นหาลักษณะบางประการของดนตรีที่ไม่ได้มีพื้นฐานทางความรู้สึก เช่น รูปแบบของเพลง เสียงประสาน ความดังค่อยของเพลง การพัฒนาแนวทำนอง เป็นการฟังเพื่อเก็บข้อมูลจากบทเพลงไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการฟังเพื่อความรู้สึกลึกซึ้ง

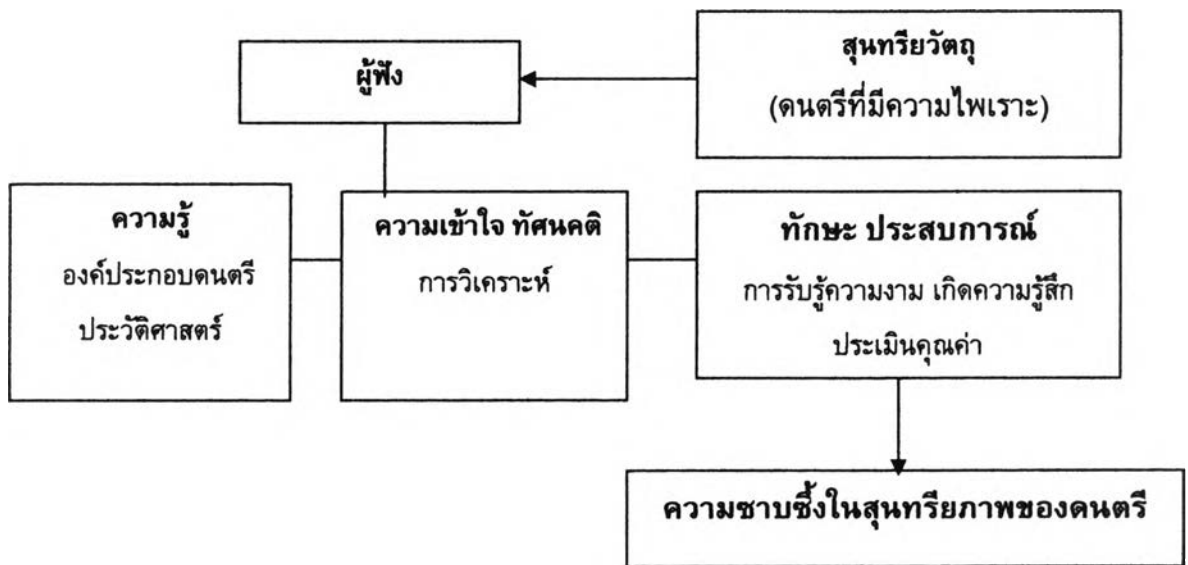
2.2 กระบวนการฟังเชิงคุณภาพ คือ การที่ผู้ฟังมีความตั้งใจ มีสมาธิฟังเพลงนั้นรับสัมผัสดนตรีเข้าไปในความรู้สึกของตนและตอบสนองตามเสียงดนตรีที่ได้ยินในขณะนั้นเกิด

ความรู้สึกซาบซึ้งในสุนทรียรสของดนตรีภายในจิตใจของตนเอง โดยมีพื้นฐานการรับฟังจากความรู้ที่สั่งสม

3. ผู้ฟัง ความเข้าใจในบทเพลงหรือดนตรี ทศนคติของผู้ฟังและลักษณะการฟัง

จากการศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการของสุนทรียประสบการณ์และความซาบซึ้งในศิลปะและดนตรี สรุปได้ว่าดนตรีที่มีคุณสมบัติเป็น "สุนทรียวัตถุ" นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของประสบการณ์สุนทรียะที่ผู้ฟังเกิดความรู้สึกสุนทรีย์ เช่น พอใจ เพลิดเพลินใจ จับใจ ฯลฯ และความซาบซึ้งและเห็นคุณค่า ความงามนี้ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะอารมณ์หรือความรู้สึกเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยจากความรู้ความเข้าใจในความรู้พื้นฐานของสุนทรียวัตถุนั้นๆ ด้วย ดังที่นักวิชาการในปัจจุบันส่วนหนึ่งเชื่อว่า ความสามารถทางสุนทรีย์หรือความซาบซึ้งนั้นเป็นผลที่ได้จากการเรียนรู้ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ผลงานศิลปะซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดพุทธิปัญญาร่วมไปกับความซาบซึ้งรู้คุณค่า (มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์, 2543) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนสังคีตนิยมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสุนทรีย์ภาพจึงควรให้คำนึงถึงองค์ประกอบของสุนทรียประสบการณ์ที่มีด้านความรู้พื้นฐานของดนตรี และด้านความงามความไพเราะควบคู่กันเสมอ

องค์ประกอบของความซาบซึ้งในดนตรีหรือสุนทรีย์ภาพของดนตรีนั้น สรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของความซาบซึ้งในดนตรี หรือสุนทรีย์ภาพของดนตรี

2.4 การพัฒนาการรับรู้สุนทรียภาพของคนตรี

จากที่กล่าวมาองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเกิดความซาบซึ้งคือการรับรู้ ซึ่งคนตรีใช้เสียงเป็นสื่อ ดังนั้นการที่มีสุนทรียประสบการณ์หรือมีความซาบซึ้งในดนตรีได้นั้นเกิดจากการรับรู้โดยการฟังเป็นหลัก การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพในการรับรู้ของผู้เรียนต่อไปซึ่งประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียะไว้ ดังนี้

การรับรู้เป็นกระบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสแล้วแปลความหมายสิ่งนั้นๆ เป็นความรู้ความเข้าใจ ส่วนประสบการณ์ทางสุนทรียะเป็นการรับรู้ทางด้านความงาม มีกระบวนการคือ

1. มีความเข้าใจในสุนทรียวัตถุหรือสุนทรียภาพ ได้แก่ ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งที่งาม ในขั้นนี้ผู้รับรู้จะต้องมีพื้นฐานประสบการณ์เดิม หรือมีความรู้เกี่ยวกับสุนทรียวัตถุมาก่อน
2. ต้องมีประสาทสัมผัสส่วนที่ใช้รับรู้อย่างสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และ จิตใจ ที่ไม่แบกรับภาระหรือกิจกรรมในชีวิตจริงเข้ามาเกี่ยวข้อง และการรับรู้บางครั้งไม่เกิดความรู้สึกในเชิงสุนทรียะ เพราะความรู้สึกนั้นมีความซับซ้อนจึงควรได้รับการฝึกฝนรับประสาทสัมผัสนั้นมาก่อน
3. มีความรู้สึกจากการรับรู้ สร้างอารมณ์บางอย่างขึ้นเป็นตัวเป็นตน เช่น ความรู้สึกว่าเริงสดใส เศร้าหมอง
4. มีการตอบสนองต่อความรู้สึกที่มีความหมายนั้น เป็นปฏิกิริยาทางจิตใจที่สัมพันธ์กับร่างกาย เช่นร่างกายเคลื่อนไหวไปตามความรู้สึกที่มีต่อดนตรี
5. ต้องระลึกตัวเองอยู่เสมอว่ากำลังสนใจอะไรอยู่โดยมีสมาธิจดจ่อต่อสิ่งเร้าในลักษณะความคิดล่องลอย

สรุปได้ว่า การรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียะนั้น เป็นการรับรู้ในความงามของสิ่งเร้าที่ผู้รับรู้จะต้องมีสมาธิจดจ่อต่อสิ่งเร้าหรือสุนทรียวัตถุ นั้น โดยมีความพร้อมของประสาทสัมผัสที่ใช้รับรู้ ประกอบกับมีความรู้ความเข้าใจในสุนทรียวัตถุ นั้นมาก่อน จนเกิดการตอบสนองทั้งจิตใจ หรือร่างกาย

การรับรู้สุนทรียภาพของคนตรินั้นเป็นการรับรู้โดยการฟัง แต่การฟังมีหลายรูปแบบ และไม่ได้เกิดความซาบซึ้งทุกครั้งไป จึงกล่าวได้ว่าการฟังมีระดับในการรับรู้ ซึ่งจัดได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2535)

1. การฟังแบบผ่านหู (Passive Listening) การฟังโดยไม่ได้ตั้งใจ จิตใจและความคิดของผู้ฟังไม่ได้จดจ่ออยู่กับเสียงดนตรีโดยตรงแต่ผู้ฟังในระดับนี้จะได้รับความเพลิดเพลินจาก

บรรยากาศที่เสียงดนตรีนั้นมีส่วนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลของเสียงดนตรีที่มีต่อสภาพแวดล้อมและจิตใจของมนุษย์

2. การฟังด้วยความตั้งใจ (Sensuous Listening) ให้ความสนใจต่อรายละเอียดของเพลงมากขึ้น ส่วนมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาชั้นปานกลางไปจนถึงชั้นสูง และเป็นผู้ที่พร้อมจะได้รับความซาบซึ้งในคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ

3. การฟังอย่างเข้าถึงอารมณ์ (Emotional Listening) ผู้ฟังมีจิตใจและความรู้สึกจดจ่อต่อเพลงที่ชอบฟังไปตามอารมณ์ หรือมีปฏิกิริยาต่อเสียงดนตรีมากขึ้น มีจิตใจจดจ่อมุ่งฟังส่วนที่เป็นอารมณ์ของดนตรีในแง่ที่มาสัมพันธ์กับอารมณ์ของตนเอง แต่ก็ยังไม่มีความเข้าใจในดนตรีจนถึงขั้นซาบซึ้งอย่างแท้จริง

4. การฟังโดยรับรู้ความซาบซึ้ง (Perceptive Listening) ผู้ฟังได้เห็นสุนทรีย์หรือเห็นความงามขององค์ประกอบต่าง ๆ ของเสียงดนตรีโดยตรง ซึ่งอาศัยความมีสมาธิและมีสภาพจิตใจอารมณ์ สงบนิ่ง สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ดนตรีได้อย่างมีหลักการเป็นผู้ฟังดนตรีที่มีการศึกษาค้นคว้าสั่งสมประสบการณ์ในการฟังมาเป็นอย่างดี

กล่าวได้ว่าการฟังแบบที่ 1 - 2 เป็นกระบวนการฟังเชิงปริมาณ ส่วนการฟังแบบที่ 3 - 4 เป็นกระบวนการฟังเชิงคุณภาพที่มีระดับความซาบซึ้งมากขึ้นตามลำดับ ผู้ฟังควรฝึกฝนพัฒนาการฟังของตนเองไปเรื่อยๆ โดยการฟังทั้งเชิงปริมาณเพื่อเรียนรู้โครงสร้างและรูปแบบของดนตรี และการฟังเชิงคุณภาพเพื่อสัมผัสสุนทรียรสของดนตรีที่นำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรีในที่สุด

การฝึกฝนเพื่อพัฒนาการฟังเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาความซาบซึ้งในดนตรีต่อไปได้ ซึ่ง Miller ได้ให้แนวทางในการพัฒนาการฝึกฟังดนตรี ดังนี้ (Miller, 1968; ณรุทธ์ สุทธิจิตต์ , 2548)

1. Attention การตั้งใจฟังอย่างใจจดจ่อต่อบทเพลง มีสมาธิ
2. Repetition การฟังซ้ำๆ เพื่อจับลักษณะส่วนต่างๆของบทเพลงได้
3. Familiarity การฟังจนเกิดความคุ้นเคยกับดนตรีรูปแบบต่างๆ
4. Knowledges & Background มีความรู้พื้นฐานทางดนตรี และเรียนรู้เบื้องหลังของเพลง
5. Participation การเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีทั้งการร้องการเล่นดนตรี จะช่วยพัฒนาความเข้าใจในดนตรีได้อย่างมาก

6. Visual & Audio ฟิกฟังและฝึกดูไปพร้อมๆกัน เช่นการฟังเพื่อจับรายละเอียดของเสียงและดูโน้ตเพลงเพื่อจับความสัมพันธ์ของเสียงเพลงที่ฟัง

สรุปว่า การฟังมีหลายระดับแต่ถ้าต้องการฟังเพื่อเข้าถึงความงามดนตรีจนเกิดความซาบซึ้งก็ควรจะต้องเปิดใจรับฟังดนตรีอย่างมีสมาธิ มีความรู้ความเข้าใจในบริบทต่างๆที่เกี่ยวข้องกับดนตรีนั้นๆ ฝึกฝนจนเกิดความเฉียบไวในการรับรู้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีด้วยตัวเองเป็นหนทางสู่ความซาบซึ้งในดนตรี

2.5 อุปสรรคต่อความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของดนตรีและแนวทางแก้ไข

ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพนั้นมีไม่เท่ากันในแต่ละบุคคลและไม่สามารถสอนให้เกิดขึ้นเหมือนกันได้ และการฟังดนตรีก็ไม่ได้นำไปสู่ความซาบซึ้งทุกครั้งไป ซึ่งณรุทธ์ สุทธจิตต์ ได้กล่าวถึงอุปสรรคต่อความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของดนตรี ดังนี้ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2548)

1. ความยากของการฟัง เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง และการได้ยินเป็นการรับรู้ที่ต้องใช้สมาธิและทักษะการฟังมาก

2. องค์กรประกอบเรื่องเวลา ดนตรีเป็นศิลปะที่เกี่ยวกับเวลาและเสียง คือเกิดเสียงขึ้นแล้วผ่านไปทำให้คงที่แล้วมองดูอย่างงานศิลปะแขนงอื่นไม่ได้ ดังนั้นความจำทางดนตรีจึงมีผลต่อความซาบซึ้งในดนตรี

3. ความชอบและความไม่ชอบ ทำให้การฟังดนตรีไม่ได้รับรู้เนื้อหาของดนตรีอย่างที่ควรจะเป็น

4. ความยากง่ายของบทเพลง เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่เกิดการรับรู้ จึงควรศึกษาทำความเข้าใจเพลงที่ฟังก่อนจะช่วยในการรับรู้ได้

จากการศึกษาเรื่องสุนทรียภาพและความซาบซึ้งในดนตรีพบว่า มีสิ่งสำคัญสามประการ คือ ผู้ฟัง ดนตรี และการฟัง ซึ่งสำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคีตนิยมเพื่อส่งเสริมสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนควรคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามประการนี้ ซึ่งกระบวนการเกิดความซาบซึ้งนั้นไม่ได้ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้สึกเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากการที่มีความรู้ในองค์ประกอบต่างๆของสิ่งที่เป็นสุนทรียวัตถุนั้นด้วย และเนื่องจากความซาบซึ้งในสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นได้เหมือนกันทุกคนแต่อบรมให้เกิดได้จากการศึกษาทำความเข้าใจโดยที่ครูเป็นผู้แนะแนวทางในการเข้าถึงสุนทรียภาพของดนตรี และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์ทางดนตรีให้มากและหลากหลายรูปแบบ เมื่อนั้นแล้วผู้เรียนก็จะเกิดความซาบซึ้งเห็นคุณค่าในดนตรีและมีความสุขจากการเรียนส่งผลให้เป็นผู้มีรสนิยมเป็นผู้ชื่นชมดนตรีสืบไปไม่เพียงแต่ในชั่วโมงเรียนเท่านั้น

ตอนที่ 3 ทฤษฎีในการสอนสุนทรียภาพ

การเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพเช่นสังคีตนิยมนั้นควรมีกระบวนการที่ทำให้ความสำคัญกับการรับรู้ที่เป็นลำดับขั้นตอน ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีสุนทรียศึกษาซึ่งเป็นทฤษฎีหลักสูตรหรือระบบในการเรียนการสอนสุนทรียภาพเพื่อนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนสังคีตนิยม ทฤษฎีที่สำคัญและได้รับการอ้างอิงมากที่สุดได้แก่ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของแฮรี โบรดี และทฤษฎีพาร์ โยฮันเซน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543)

3.1 ทฤษฎีสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) ของแฮรี โบรดี (Harry Broudy) 1972

เป็นทฤษฎีที่มุ่งให้ใช้เป็นระบบของการเรียนการสอนของวิชาในกลุ่มศิลปะ เช่นสามารถนำไปใช้วางแผนการสอน ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ การแสดง เต้นรำ ฯลฯ หัวใจสำคัญอยู่ที่การรับรู้อย่างมี ศิลปะ (Artistic Perception) คือการรับรู้สองหนทาง คือ

1. ความรู้ซึ่งอย่างมีสุนทรีย์ (Aesthetic Apprehension) เป็นการรับรู้โดยรวมถึงสิ่งนั้น โดยเฉพาะ

2. การวิเคราะห์ส่วนต่างๆ (Analysis into Parts) เป็นการรับรู้แบบแยกแยะวิเคราะห์ส่วนต่างๆซึ่งก่อให้เกิด “ความรักอย่างรู้แจ้ง” (Enlightened Cherishing) คือความสามารถที่จะทะนุถนอมเห็นคุณค่าของสุนทรียวัตถุนั้น ทฤษฎีสุนทรียศึกษานี้มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ของศิลปะโดยผู้เชี่ยวชาญช่วยกันพิจารณาหาเกณฑ์เพื่อให้สามารถนำมาสอนและเรียนการวิเคราะห์หิวิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม แบ่งเป็น

1.1 ศิลปะแท้ (Serious Art) คือ ศิลปะเพื่อศิลปะ ที่ศิลปินถ่ายทอดความคิดความรู้สึกออกมาผ่านทางผลงานซึ่งมีทั้งศิลปะในระบบ (Classic) คือศิลปะที่มีรูปแบบทำต่อเนื่องกันและมีหลักเกณฑ์ร่วมกันของศิลปะนั้นๆ และศิลปะนอกระบบ (Avant Garde) คือ ศิลปะที่มีรูปแบบแปลกๆใหม่ๆล้ำยุค

1.2 ศิลปะมวลชน (Popular Art) คือศิลปะที่มีแพร่หลายเป็นที่นิยมซื้อขายกันในท้องตลาด

ขั้นที่ 2 วางแผนหลักสูตรเลือกสื่อการสอนตามมาตรฐานที่มีคุณสมบัติสี่ด้าน คือสื่อที่มีคุณสมบัติด้านการรับรู้ (Sensory Properties) หมายถึงคุณสมบัติด้านส่วนประกอบารรับรู้ เช่น สี เส้น หรือทางดนตรี คือ เสียงเครื่องดนตรี ทำนอง เสียงประสาน เป็นต้น สื่อที่มีคุณสมบัติด้านโครงสร้าง (Formal Properties) คือคุณสมบัติที่เกิดจากการเชื่อมโยงส่วนประกอบเหล่านั้นเข้าด้วยกัน เช่น จังหวะ ลีลา สัดส่วน ความสมดุล สื่อที่มีคุณสมบัติด้านความรู้สึก (Expressive

Properties) คือคุณสมบัติที่งานศิลปะนั้นให้ความรู้สึกหรืออารมณ์แก่ผู้ดู เช่น รู้สึกสงบ สดชื่น ร่าเริง และสื่อที่มีคุณสมบัติด้านเทคนิค (Technical Properties) คือ ผลงานศิลปะนั้นแสดงให้เห็นวิธีการหรือเทคนิคที่เด่นชัด

ขั้นที่ 3 สร้างหลักสูตรเลือกตัวอย่างสุนทรียวัตถุเพื่อใช้ในการเรียนการสอนที่จะจัดประสบการณ์การเรียนรู้มาให้ผู้เรียนใน 5 ด้าน คือผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านส่วนประกอบการเรียนรู้ ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านโครงสร้าง ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านความรู้สึก ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านเทคนิค และที่เพิ่มขึ้นมาจากขั้นการวางแผนเลือกสื่อ คือผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านสุนทรีย คือ คุณสมบัติที่ผลงานนั้นตอบสนองต่อความต้องการ ความมุ่งหมายที่จะแสดงออกความคิดเห็นทัศนคติของผู้สร้างได้หรือไม่ โดยการเลือกสื่อเหล่านี้ต้องคำนึงถึงสิ่งจำเป็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้วยเช่นเนื้อหาสาระ ระดับพัฒนาการและเหมาะสมกับมโนทัศน์ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วย

ขั้นที่ 4 ดำเนินการสอนที่มีครูเป็นผู้แนะแนวทาง นำนักเรียนไปสู่ประสบการณ์ฝึกการเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้นำบทเรียนในประสบการณ์การแสดงออก 3 ด้าน คือ ประสบการณ์ศิลปะปฏิบัติ ประสบการณ์ด้านศิลปะวิจารณ์ ประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ ซึ่งในการสร้างประสบการณ์ด้านศิลปะวิจารณ์ควบคู่ไปกับด้านสุนทรียภาพ โบรมดีแนะนำให้ฝึกการรับรู้อย่างทั่วถึง (Scanning Method) ให้ผู้เรียนใช้สายตาแสวงหาวิเคราะห์ส่วนต่างๆ และคุณสมบัติต่างๆ ในผลงานศิลปะตามที่ระบุนั้นเพื่อก่อให้เกิดความเฉียบไวในการรับรู้ที่เป็นหนทางสู่ความซาบซึ้งเห็นคุณค่าในงานศิลปะ

ขั้นที่ 5 ขั้นรับรู้แบบศิลปะ คือการรับรู้ที่มีศิลปะ ประเมินผลอย่างสุนทรียและมีรสนิยมทางศิลปะเกิดความรักอย่างรู้แจ้งที่มีรากฐานมาจากความรู้อย่างถ่องแท้ต่อคุณสมบัติของสุนทรียวัตถุนั้น

จากที่กล่าวมาแม้จะเป็นการยกตัวอย่างในทางด้านทัศนศิลป์เป็นส่วนใหญ่ แต่ในเนื้อหาสามารถนำมาปรับใช้กับวิชาสังคีตนิยมได้ เช่นเรื่องการทำหนดเกณฑ์ของศิลปะรูปแบบต่างๆ ก็ตรงกับเกณฑ์รูปแบบของดนตรีที่แบ่งตามยุคสมัยเช่นกัน หรือการเลือกสื่อที่มีคุณสมบัติในการรับรู้ด้านต่างๆ สำหรับทางดนตรีก็มีทำนอง เสียงประสาน รูปพรรณ จังหวะ กระบวนเพลง ลีลาของเสียง ความดังค่อย ลีลาต่างๆในบทเพลงที่มีคุณสมบัติในการรับรู้อย่างครบถ้วนเช่นกัน และการสอนสังคีตนิยมนั้นส่วนใหญ่ครูเป็นผู้บรรยายและผู้เรียนเป็นผู้ที่จะต้องทำความเข้าใจไปพร้อมกับการรับรู้ทั้งองค์ประกอบต่างๆ และรับรู้ด้านสุนทรียภาพไปด้วย ครูจึงมีความสำคัญในการเป็นผู้แนะแนวทางผู้เรียนไปสู่ประสบการณ์นั้น

3.2 ทฤษฎีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ

ทฤษฎีของพาร์ โยฮันเซนนี้ เป็นการนำทฤษฎีมาใช้ในการเรียนการสอนมีสามกระบวนการตามลำดับ ดังนี้ (Per O. Johansen อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์, 2543)

1. กระบวนการ ก. ชั้นเตรียมการสอน (Preparatory Teaching) เป็นการเตรียมให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะในแต่ละยุค แบ่งตามยุคของประวัติศาสตร์ คือรูปแบบเก่าในอดีต จะแบ่งจากยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงบาโรค และรูปแบบใหม่ในอดีต คือยุคนีโอคลาสสิก โรแมนติก จนกระทั่งศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบันที่มีบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ซึ่งจะคำนึงถึงพัฒนาการ และ ความสามารถของผู้เรียน

2. กระบวนการ ข. การสอนชั้นเตรียมการ เป็นการสอนโดยฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่เรียกว่าการพิจารณาจากภายใน คือการที่ผู้เรียนพิจารณาโดยประสาทสัมผัส เช่น ตา หู และ แสดงความคิดเห็นด้วยคำพูดจากความรู้สึกส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงบริบทอื่นๆ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น คำวิจารณ์ หรือไม่คำนึงถึงผู้สร้างงานนั้นว่าเป็นใคร มีชื่อเสียงหรือไม่โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

2.1 การบรรยายคุณภาพโดยรวม

2.2 การตีความของส่วนต่างๆ

2.3 การประเมินค่าทางสุนทรียภาพ

ขั้นตอนนี้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้แสดงออกความคิดเห็นของตนเองอย่างจริงใจเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกความซาบซึ้งในศิลปะต่อไป

3.กระบวนการ ค. การสอนประสบการณ์ขั้นบรรลุผลด้านความซาบซึ้งในศิลปะ มีสามขั้นตอนตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 การพิจารณาภายใน การพิจารณาโดยรวมด้วยการบรรยาย ขั้นนี้ผู้เรียนจะเกิดความประทับใจต่อผลงานนั้น

ขั้นที่ 2 การพิจารณาภายใน บรรยายตีความส่วนประกอบต่างๆและเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นจนเกิดการแสดงออกมา

ขั้นที่ 3 การพิจารณาภายใน ประเมินผล ยอมรับคุณค่าของตัวเอง ในขั้นนี้ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจ จึงตัดสินใจประเมินค่าด้วยความรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ทำให้ผู้เรียนซาบซึ้งรู้คุณค่าของผลงาน

สรุปว่าทฤษฎีของพาร์ โยฮันเซนสามารถนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการรับรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกันกับหัวใจของทฤษฎีของแฮร์ โบริติ ที่ให้ความสำคัญกับการ

รับรู้ที่นำไปสู่ความซาบซึ้งรู้คุณค่า จึงกล่าวได้ว่าทฤษฎีสุนทรียศึกษานั้นสามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนสังคีตนิยมเพื่อส่งเสริมสุนทรียภาพให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ ขั้นตอนการเตรียมสื่อ กระบวนการเรียนการสอน คุณสมบัติและประเภทของสื่อที่ใช้และการประเมินผลได้อย่างครบถ้วน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมและข้อมูลในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนสังคีตนิยมระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็น จากงานวิจัยการสอนสังคีตนิยมในมหาวิทยาลัยภาคเหนือพบว่าด้านผู้สอนนั้นขาดอาจารย์ประจำ ที่เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการสอน ด้านสถานที่ในการเรียนยังไม่เหมาะสม ควรมีอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นเช่นเครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องฉายวีดิทัศน์ ที่มีคุณภาพ (สมพงษ์ วงษ์ดี, 2541) จากการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตในเรื่องสาระและการสอนพบว่าควรจัดหาสื่อที่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียนโดยเฉพาะสื่อนอกห้องเรียน เช่น ห้องสมุดดนตรี (ณรุทธ์ สุททจิตต์, 2544) และการเลือกสรรสื่อหรือบทเพลงที่ใช้ประกอบการบรรยายควรนำสื่อที่มีคุณสมบัติที่สุดให้ผู้เรียนได้สัมผัส (Bresler, 2001) เนื่องจากดนตรีเป็นศิลปะที่ล่องหนคือเกิดขึ้นแล้วก็ผ่านไปไม่สามารถให้คงอยู่และพิจารณาได้อย่างภาพจิตรกรรม อีกทั้งพื้นฐานของผู้เรียนที่ไม่เท่ากัน และเนื้อหาบางส่วนมีรายละเอียดซับซ้อนจำเป็นต้องใช้เวลาทำความเข้าใจจึงควรมีการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ เช่น การเสนอเนื้อหาในการเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ทุกเวลา (สยามจวงประโคน, 2548; Buel & Welch, 2000)

กิจกรรมการเรียนการสอนสังคีตนิยมควรมีความหลากหลายเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ และทักษะการฟังที่เป็นขั้นตอนสำคัญที่นำไปสู่การรับรู้สุนทรียภาพและเกิดความซาบซึ้ง เช่น มีงานวิจัยที่ได้ทำการทดลองนำหลักในการเรียนรู้แบบร่วมมือมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะการฟังอย่างคิดวิเคราะห์โดยใช้กิจกรรมกลุ่มมาช่วยเสริมวิธีการสอนแบบบรรยายที่เป็นรูปแบบการสอนโดยทั่วไปของวิชานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Smialek & Boburka, 2006) และมีงานวิจัยที่พบว่าระดับความซาบซึ้งในดนตรีของผู้เรียนจะมีมากที่สุดหากได้มีประสบการณ์ตรงทางดนตรี เช่น การเล่นดนตรี หรือการแต่งเพลง (Overmier, 2003) นอกจากสาระทางดนตรีแล้วการให้ความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และ ลักษณะเด่นของงานศิลปะในแต่ละยุคสมัย ช่วยพัฒนาความเข้าใจในที่มาของดนตรีและองค์ประกอบดนตรีมากขึ้น (Halper, 1992) รวมถึง

การบูรณาการศิลปะแขนงทัศนศิลป์ เช่น ทัศนศิลป์ ภาพจิตรกรรม มาประกอบการฟังเพลงเพื่อพัฒนาความเข้าใจและพัฒนาทัศนคติที่มีต่อดนตรีควบคู่กันไปด้วย (Geringer, Cassidy, & Byo, 1997) หรือการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาสังคีตนิยม ที่ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีที่หลากหลายของแต่ละเชื้อชาติทำให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับความแตกต่างและเห็นคุณค่าของดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม (Huang, 1997) และด้านการประเมินผลนั้นแม้ว่าการวัดผลความซาบซึ้งเป็นเรื่องที่ยากเพราะเป็นเรื่องของความรู้สึกแต่จากงานวิจัยของศุภชัย สุริยอุท (2546) ที่ศึกษาเรื่องการเรียนรู้เชิงคุณค่าในดนตรีได้สร้างเครื่องมือวัดผลทางสุนทรียภาพที่เป็นคำถามทางตรรกะซึ่งใช้วัดผลทางสุนทรียภาพได้จริง แสดงว่าการความรู้สึกซาบซึ้งรู้คุณค่าสามารถวัดได้หากมีการแสดงออกผ่านทางคำพูดหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การเรียนการสอนสังคีตนิยมที่มีประสิทธิภาพนั้นมีองค์ประกอบหลายอย่าง ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่ครบถ้วนมีความพร้อมเรื่องผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเลือกสรรเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเป็นสุนทรียวัตถุ ใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ สถานที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ มีกิจกรรมการเรียนหลากหลายให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางดนตรีให้มาก การวัดผลประเมินผลครบทุกด้านทั้งความรู้และเจตคติ และพบว่างานวิจัยเกี่ยวกับการสอนสุนทรียภาพทางดนตรีในประเทศไทยยังมีจำนวนไม่มากจึงควรศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

ตอนที่ 5 กรอบการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งด้านเนื้อหาสาระสังคตินิยม ผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้เน้นการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสุนทรียภาพแก่ผู้เรียน โดยนำหลักการด้านสุนทรียศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งสรุปเป็นกรอบการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.2 กรอบการวิจัย